

PRADINĖS MOKYKLOS I–II KLASIŲ PASAULIO PAŽINIMO VADOVĖLIŲ PALYGINIMAS: VERTYBINIŲ NUOSTATŲ UGDYMO ASPEKTAS

Daiva Vaičiukauskienė,

VšĮ VIMS – „Vilnius International Meridian School“, Vilnius

Rita Makarskaitė-Petkevičienė

Vilniaus pedagoginis universitetas, Vilnius

El. paštas: petkeviciene.r@gmail.com

Įvadas

Šiandien, kaip ir visais laikais, siekiama surasti atsakymą į klausimą, kas žmogui, veikiamam XXI a. iššūkių, yra svarbiausia. Vertybių internalizacijos kelias ilgas ir gana sudėtingas, prasidedantis motinos iščiose, vėliau tęsiamas šeimoje, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, bendrojo lavinimo mokykloje. Visose minėtose grandyse svarbu ne tik ugdytinių įvedimas į vertybių pasaulį, bet ir šių vertybių įsisąmoninimo, įprasminimo, išgyvenimo bei pasiryžimo jomis grįsti savo elgesį siekimas. Nuo to, kokios vertybės ir kaip jos internalizuojamos, priklauso kiekvienos asmenybės kryptingumas, darna ir vertė (Aramavičiūtė, 1998). Vertybių internalizavimas vyksta nuosekliai – žmogus pasirenka, vertina ir elgiasi pagal vertybes. Todėl vertybių ugdymas mokymo procese turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) vertybės turi būti laisvai pasirenkamos; 2) vertybės pasirenkamos iš kelių alternatyvų; 3) vertybės pasirenkamos po gilaus svarstymo; 4) vertybės pasirenkamos kaip trokštamos ir laukiamos gėrybės; 5) elgesys atitinka savo vertybių pasirinkimą.

Neatsiejama kompetencijos (asmeninės, socialinės, pažinimo bei kultūrinės) dalis yra asmens vertybių sistema. Todėl mokinių vertybinės nuostatos ugdomos per visų dalykų pamokas, joms stiprinti ir įtvirtinti skiriamas visas ugdymo procesas, mokyklos gyvenimas.

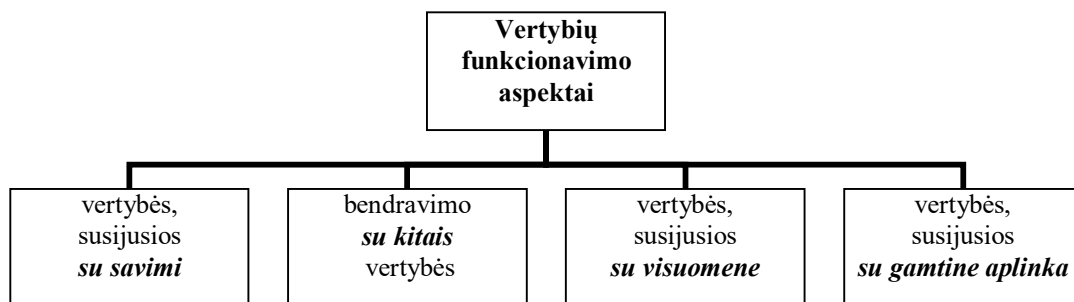
Pasaulio pažinimo dalykas, būdamas labai integralus ir apimdamas ne tik gamtamokslinio bet ir socialinio ugdymo sritis, sudaro puikias galimybes ugdyti mokinių vertybines nuostatas. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) nurodoma, kad pasaulio pažinimo pamokose yra ugdomos šios vertybinės nuostatos: *jausti atsakomybę už savo grupės sėkmę; gerbti savo artimuosius – šeimą, gimines; trokšti perimti šeimos tradicijas, saugoti protėvių atminimą; gerbti savo valstybę, puoselėti jos valstybingumą; jausti atsakomybę už racionalų gamtos išteklių naudojimą; pripažinti kitų žmonių, tautų savitumą; gerbti ir tausoti žmonių sukurtas gėrybes; jausti pagarbą kiekvienam dirbančiam žmogui; gerbti dar negimusią gyvybę ir gyvybės nešiotoją – motiną; jausti atsakomybę už save ir kitus – jų sveikatą ir gyvybę; stengtis būti tvarkingam; tausoti aplinką, jos neteršti; saugoti, globoti ir rūpintis viskuo, kas gyva; taupiai ir atsakingai naudotis gamtos gėrybėmis.*

Šiandien kai kuriose šalyse, pvz., Kinijoje, taip pat svarstoma, kokios vertybės turėtų būti ugdomos pradinėje mokykloje ir kaip prie to galėtų prisidėti vadovėliai. Pripažįstama, kad kai kurios moralinės normos yra pasenusios. Pvz., kalbant apie žmogaus gerumą, nuo-

lankumą, paklusnumą. Neva tai vertybės, kurios šiandienos konkurencinėje rinkoje nebetinka (China Daily, 2009).

Panaši praktika klostosi ir kitose šalyse. Pvz., Singapūre, kuris, kaip rodo tarptautinių tyrimų (TIMSS, PIRLS ir kt.) duomenys, Lietuvai galėtų būti pavyzdys. Šios šalies pradinę mokyklą baigiantys mokiniai turėtų būti smalsūs, didžiulis savo darbu, norėti gyventi sveikai, mokėti ir norėti dalintis, padėti vieni kitiems. Vertybių ugdymas pamokose grindžiamas penkiomis temomis: 1) charakterio kūrimas, 2) darna šeimoje, 3) jausmų mokykla, 4) esu visuomenės dalis, 5) nacionalinis pasidžiavimas (Chua Chu Kong primary school, 2011).

Šiandienos Lietuvos mokyklos funkcija – orientuoti mokinį ne tik į proto, mąstymo, sugebėjimų sklaidą, bet ir į dvasinių vertybių pasaulį, kurio pažinimas padeda pajusti gamtos, žmogaus elgesio grožį, užmegzti santykius su kitu žmogumi, atrasti kūrybinio aktyvumo prasmę. Galima išskirti keturis vertybių funkcionavimo aspektus (žr. 1 pav.).

1 pav. Vertybių funkcionavimo aspektai

Kurios vertybinės nuostatos bus ugdomos pamokoje, labai priklauso ir nuo to, kokia pamokos tema, kokį ugdymo uždavinį mokytojas siekia realizuoti, kokį mokymo(si) turinį jis pasirenka. Taip pat ne mažiau svarbus ir klasės kontekstas. Dažniausiai vertybės ugdomos per socialinį kontekstą. Vaikus reikia mokyti galvoti apie vertybes. Juk vaikas renkasi namie vienos vertybės, mokykloje – kitos, tarp bendraamžių – trečios. Todėl mokykloje vertybių ugdymas privalomas, nes jeigu įvyktų vertybių konfliktas, mokykloje įgytos vertybės būtų atspirties taškas (Powney, Cullen, Schlapp, Glissov, Johnstone, Munn, 1995).

Reikia pripažinti, kad šiandien Lietuvoje ugdymo turinį, numatytą Bendrosiose programose, geriausiai atspindi vadovėliai. Jie kol kas ir yra plačiausiai naudojama mokymo priemonė mokykloje. Tai parodė 2006 m. atlikta pradinė klasių mokytojų apklausa, per kurią 78,8 proc. respondentų nurodė, kad pasaulio pažinimo pamokose jų mokiniai vadovėlių naudoja kiekvieną pamoką (Varnagirienė, Makarskaitė-Petkevičienė, 2006). Tarptautiniai tyrimai, pvz., PIRLS, pateikia duomenis apie pagrindines priemones, naudojamas skaitymui mokyti. Daugelyje šalių pagrindine priemone išlieka vadovėliai (pvz.: Belgija (flam.) – 96 proc., Bulgarija – 99 proc., Danija – 84 proc., Italija – 97 proc., Norvegija – 90 proc., Lietuva – 99 proc.)¹. Kaip nurodoma TIMSS (2007) ataskaitoje, geriausių rezultatų pasiekusios

¹ http://www.egzaminai.lt/failai/263_tyrimai_pirls_pub_2006_skait_geb_ataskaita.pdf

valstybės vadovėlius pamokose naudoja dažnai. Pvz., Honkongas – 93 proc., Taivanas – 90 proc., Singapūras – 75 proc. Lietuva, kaip rodo pastarasis tyrimas, pagal gamtos mokslų pasiekimus užimanti 21-ąją vietą, vadovėlius naudoja kiek rečiau – 63 proc. pamokų.²

Panagrinėjus vadovėlio struktūrą, aiškėja, kad ją sudaro tekstai ir iliustracijos. Nors vadovėlio tekstai būna pagrindiniai ir pagalbiniai, vertybėms ugdyti ir vieni, ir kiti gali būti reikšmingi. Iliustracijos – elementai, papildantys ir puošiantys tekstą. Iliustracijų patrauklumas pagrįstas jų efektyvumu perduoti informaciją ir siejasi su vadovėlio suprantamumu. Netekstinė medžiaga – didaktiniai elementai, pvz.: klausimai, užduotys, patarimai ir pan. Visi kartu vadovėlio struktūros elementai padeda optimaliai realizuoti sudėtingas ir įvairialypes mokyklinio vadovėlio funkcijas. Viena jų – padėti kurti mokinio vertybių sistemą (Svėrienė, 2006).

Šiame straipsnyje pristatoma tyrimo, kuriuo išanalizuoti pirmojo pradinio ugdymo koncentro (I–II klasės) pasaulio pažinimo vadovėliai – trys alternatyvos: „Raktas“, „Mano pasaulis“ ir „Gilė“, išsiaiškinta, kaip vertybinis turinys juose „dėliojamas“, kame glūdi vertybinės nuostatos ugdymo užuomina, rezultatai.

Tyrimo objektas – vertybės, akcentuojamos pasaulio pažinimo vadovėliuose (I–II kl.).

Tikslas – palyginti alternatyvius pasaulio pažinimo vadovėlius vertybinių nuostatų ugdymo aspektu.

Tyrimo metodologija. Išanalizuoti trys alternatyvūs pasaulio pažinimo vadovėliai I–II klasėms (žr. 1 priedą). Išskirtos juose akcentuojamos vertybės, nurodytos temos, kuriose šios vertybės aptariamasi. Šiuo požiūriu vadovėliai palyginti tarpusavyje, palyginti ir skirtingų klasių vadovėliai. Fiksuota vertybių raiška atskirose vadovėlio struktūrinėse dalyse. Aptiriamasi vertybes sugrupavus į keturias grupes (vertybės, susijusios su manimi; bendravimo su kitais vertybės; vertybės, susijusios su visuomene; vertybės, susijusios su gamta), vėl atliktas palyginimas tarp klasių ir skirtingų vadovėlių.

Tyrimo metodai: mokslinės ir metodinės literatūros, I–II klasių pasaulio pažinimo vadovėlių analizė tyrimo tema.

Tyrimo rezultatai

Išnagrinėjus šiandienos pradinės mokyklos I–II klasėse naudojamus pasaulio pažinimo vadovėlius, duomenys pateikiami lentelėse ir diagramose.

1 lentelėje pateikiama, kokios mokinių vertybės galėtų būti ugdomos I ir II klasėse dirbant su pasaulio pažinimo vadovėliu „Raktas“, jeigu tik mokytojas į tai atkreiptų dėmesį, kur (tekste, užduotyje, iliustracijoje ar kitur) glūdi vertybinės nuostatos ugdymo užuomina.

---

² http://www.egzaminai.lt/failai/820_TIMSS2007_4_kl.pdf

Vertybės, akcentuojamos vadovėlio „Raktas“ (I–II kl.) turinyje

Vertybės vadovėlio struktūrinėse dalyse*	I klasė		II klasė	
	Temos	Vertybė	Temos	Vertybės vadovėlio struktūrinėse dalyse*
☰; ?; ①; ?; ☰; ☰; ?; ☰; ☰; ?; ☰; ☰; ?; ①; ☰	„Namo grįžtu saugiai“; „Aš turiu papūgą“; „Žmonės, kuriuos myliu“; „Nuoširdžiai dirbsi, daug nuveiksi“; „Mūsų norai, poreikiai ir galimybės“; „Noriu būti saugus“.	Atsakomybė	„Termometras“; „Vienas namuose“; „Vasara po stogu“; „Moku protingai leisti pinigus“; „Vakaras prie laužo“; „Kada gatvėje ir kelyje saugu“; „Ir šviesu, ir šilta“.	①; ☰; ?; ☰; ☰; ☰; ?; ☰; ①; ☰; ?; ?; ☰
		Darbštumas	„Nori turėti – reikia pakrutėti“.	☰; ☰
?; ?; ☰; ☰; ☰; ☰; ?.	„Aš einu į mokyklą“; „Mūsų klasė“; „Kad klasėje būtų gera“; „Apie draugystę ir draugus“; „Draugė susirgo“.	Draugiškumas	„Ieškau tikro draugo“; „Kaip mes bendraujame“; „Kaip užsimezga draugystė“.	☰; ?; ☰; ①; ☰; ☰; ?; ☰; ☰
		Mandagumas, elgesio kultūra	„Viešnage pas draugę“.	?; ☰; ☰
☰; ?; ①; ☰; ?; ☰; ☰; ①; ☰; ?; ☰	„Mano šeima“; „Draugė susirgo“; „Žmonės, kuriuos myliu“; „Šventinės dovanos“; „Vasaros žaliais taktais“.	Meilė artimiesiems, rūpinimasis	„Kaip mes bendraujame“; „Sveiki! Aš – Jūsų mažylis“; „Tai, ko visiems reikia“.	①; ☰; ☰; ?; ☰; ☰; ☰
①; ☰; ①; ☰; ①; ☰; ①; ☰; ?; ☰; ☰; ☰; ☰; ☰; ?; ☰; ①; ☰; ☰; ☰; ①; ?; ☰; ☰; ?; ?; ☰; ☰; ?; ①.	„Gyvoji gamta“; „Ruošiamės į gamtą“; „Svečiuojamės gamtoje rudenį“; „Gyvi ir negyvi daiktai“; „Aš turiu papūgą“; „Gražiausio augintinio rinkimai“; „Žiemos šventės“; „Šventinės dovanos“; „Kaip žiemoja gyvūnai“; „Vanduo ir gyvybė“; „Dirvožemis“; „Gamta jau pabudusi“; „Svečiuojamės gamtoje pavasarį“; „Ūkininko sodyboje“; „Sodybos gėlynas“; „Zoologijos sode“; „Vasaros žaliais taktais“.	Meilė gamtai, gyvūnams, aplinkosauga	„Miško turtai“; „Grybai, kur jūs“; „Miško draugas“; „Išvyka į gamtą rudenį“; „Čia upės vingiuoja, ežerai tyvuliuoja“; „Vienas namuose“; „Be elektros – kaip be rankų“; „Pagaliau kaip reikiant pasnigo“; „Vasara po stogu“; „Išvyka į gamtą žiemą“; „Dar kartą apie orą“; „Ir apie vandenį“; „Mūsų kraštas praeityje“; „Rakto kelias“; „Rytas prie šulinio“; „Paukščiai grįžta“; „Sodyboje pilna vabzdžių“; „Kuo keliauti į svečius“; „Diena Aukštaitijos nacionaliniame parke“.	?; ☰; ☰; ☰; ☰; ☰; ☰; ?; ☰; ☰; ①; ☰; ☰; ☰; ☰; ?; ☰; ☰; ?; ☰; ?; ①; ☰; ☰; ☰; ☰; ☰; ☰; ☰; ☰; ①; ?; ①; ☰; ①; ①.

; ; ; ;	„Mūsų Lietuva“; „Mano gimtinė“.	Meilė Tėvynei, patriotizmas	„Čia upės vingiuoja, ežerai tyvuliuoja“; „Tokia skirtinga Lietuva“; „Didieji Lietuvos miestai“; „Lietuvos kaimynės“; „Iš kalbos ir rašto istorijos“; „Mes gyvename Europoje“.	; ; ; ; ; ; ; ; ;
; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; 	„Mūsų klasė“; „Kad klasėje būtų gera“; „Mūsų mokykla“; „Mano šeima“; „Apie save“; „Apie draugystę ir draugus“; „Žmonės, kuriuos myliu“; „Įvairių profesijų žmonės“; „Lauryno teta – gydytoja“; „Vasaros žaliais takais“.	Pagarba žmogui, jo darbui	„Visi paaugome ir pasikeitėme“; „Ješkau tikro draugo“; „Kaip mes bendraujame“; „Tai, ko visiems reikia“; „Pasitikiu savimi“.	; ; ; ; ; ; ; ; ;
; ; ; ; ; ; 	„Švenčių belaukiant“; „Sulaukėme Velykų“.	Pagarba tradicijoms	„Tokia skirtinga Lietuva“; „Giminės šaknys“; „Iš kalbos ir rašto istorijos“; „Žiemų pramogos“.	; ; ; ; ; ; ; ;
; ; ; ; ; ; ; ;	„Kad klasėje būtų gera“; „Mūsų mokykla“; „Žmonės, kuriuos myliu“; „Nuoširdžiai dirbsi, daug nuveiksi“.	Pareigingumas	„Sveiki! Aš – Jūsų mažylis“.	;
; ; ; ; ;	„Apie save“; „Blogas ar nelaimingas“.	Tolerancija	„Kiekvienas esame ypatingas“; „Miško draugas“; „Lietuvos kaimynės“; „Kaip užsimezga draugystė“; „Mes gyvename Europoje“; „Tai, ko kitiems reikia“; „Kaip mes bendraujame“; „Visi paaugome ir pasikeitėme“; „Jaučiuosi vienišas“.	; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ; ;
; ; ; ;	„Kad klasėje būtų gera“; „Mūsų mokykla“; „Sodybos gėlynas“.	Tvarkingumas		

* sutartiniai ženklai

tekstas – , klausimas – , patarimai, įspėjimai – ①, užduotis – ②, iliustracija –

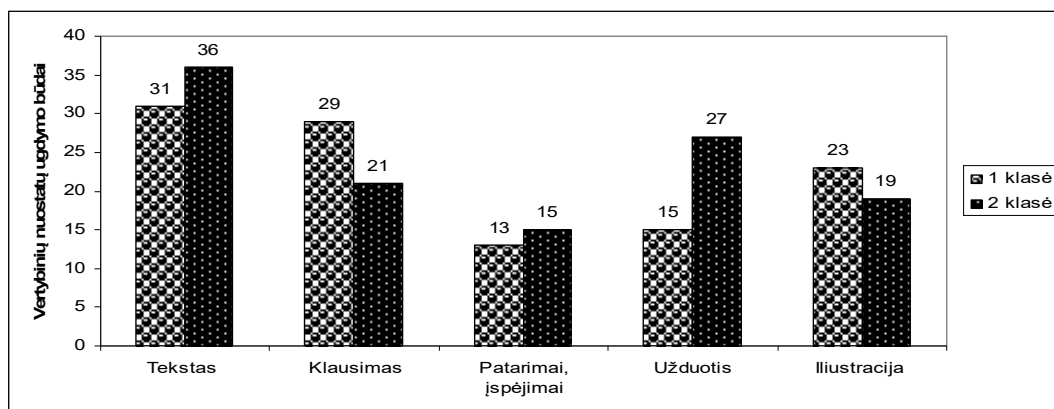
Kaip matyti 1 lentelėje, I klasės vadovėlyje „Raktas“ daugiausia temų (17), kuriose ugdoma pagarba (meilė) gamtai, gyvūnams, aplinkosauginės nuostatos. Taip pat daug dėmesio skiriama ugdyti pagarbą žmogui ir jo atliekamam darbui (10 temų). Neignoruojamos temos, puoselėjančios asmenines savybes: atsakomybę (6) draugiškumą (5), pareigingumą (4), tvarkingumą (3), toleranciją (2), meilę ir rūpinimąsi artimaisiais (5).

II klasėje ir toliau daug dėmesio skiriama ugdyti pagarbą gamtai, aplinkosaugai (19 temų). Ugdant meilę gamtai kartu ugdomas vaikų gerumas, rūpestingumas – taurios žmogaus charakterio savybės, kurios vėliau pasireiškia pagarba ir meile kitam žmogui, palankumu ir dėmesingumu jam, mandagumu ir taktiškumu, pakanta ir atlaidumu. Taigi galima sakyti, kad santarvėje su gamta gyvenantis žmogus turėtų būti dėmesingesnis ir žmogui. Antroje klasėje „Raktas“ daugiau dėmesio skiria tolerancijai (9 temos), pažinčiai su gim-

tuoju kraštu ir meilei, pagarbai Tėvynei (6 temos). Pagarba žmogui (5 temos), tolerancijos (9 temos) ugdymas taip pat nelieka nuošalyje.

Pirmos klasės „Raktas“ ugdo atsakingą, pareigingą, draugišką, tvarkingą mokinį, o antroje klasėje dar atkreipiamas dėmesys ir į jo darbštumą, elgesio kultūrą.

Aiškintasi, kaip / kame vadovėliuose pateikiamos idėjos vertybėms ugdyti. Nustatyta, kad jų yra tekstuose (pastarųjų „Rakte“ daug, nes autorės siekė, kad vaikai, skaitydami tekstą ir perprasdami siužetą, kartu pažintų, pvz., gamtos reiškinių, patirtų kitimą gamtoje, mokytoji iš bendraamžių – vadovėlio herojų – klaidų ir t. t.), atviro tipo klausimuose, užduotyse, „užkoduota“ iliustracijose bei patarimuose, išpėjimuose, kuriuos skaitytojams pateikia vyresniosios kartos atstovas – vadovėlio herojus dėdė Juozas (žr. 2 pav.).

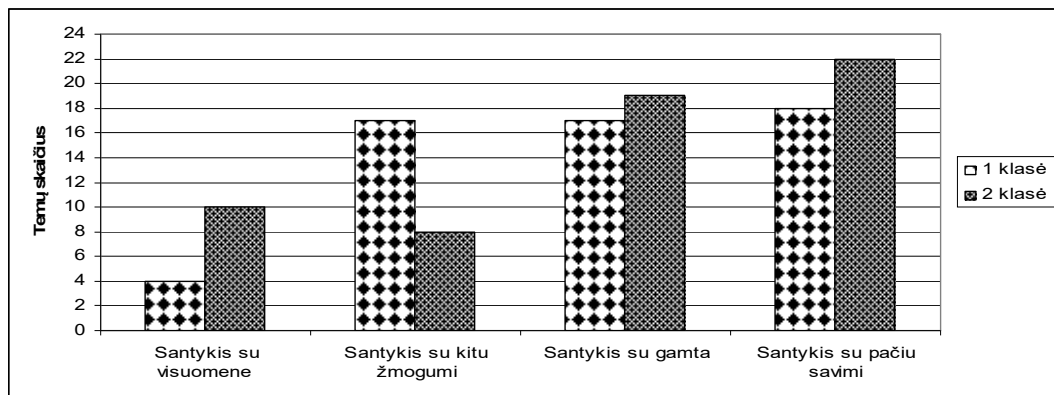
2 pav. Vertybės atskirose vadovėlio „Raktas“ struktūrinėse dalyse (atvejų skaičius)

Kaip matyti diagramoje, daugiausiai vertybinių akcentų pateikiama tekstuose. Autorės laikosi nuomonės, kad tekstą reikėtų skaityti, nors nesvarbu, kas jį skaitys: mokytojas ar jau gebantis skaityti klasės draugas (veiklos diferencijavimo atvejis), ar tekstas bus skaitomas atkarpomis (veiklos individualizavimo atvejis) ir grupelė mokinių turės jį perprasti, ar į jį bus gilinamasi individualiai. Šio amžiaus vaikai skaitydami ir analizuodami tekstus pradeda geriau suprasti kitų žmonių požiūrį ir nuomonę ir gali palyginti savo asmeninę nuomonę su šeimoje ir už jos ribų egzistuojančiomis nuomonėmis (Žukauskienė, 2002).

Pirmaklasiams būna sunku atsakyti į klausimus, ypač jeigu jie ne atgaminamojo pobūdžio, reikšti mintis, todėl šiai sričiai skiriama daugiau dėmesio – atsakydamas į klausimus, su draugais aptardamas atsakymus, mokinys taip pat sėkmingai gali ugdytis vertybines nuostatas. Todėl vadovėlyje pateikiami atviro tipo klausimai jau ir pirmaklasį intriguoja, skatina pasisakyti, išreikšti savo nuomonę apie vieną ar kitą dalyką. Antraklasiai savarankiškesni, todėl antroje klasėje daugėja užduočių, turinčių reikšmės vertybių internalizacijai. Jas atlikdami mokiniai atpažįsta vertybes, gali rinktis ir pan.

Vertybinėms nuostatomis ugdyti gali pasitarnauti ir iliustracijos. Vaizdinei informacijai ypač imlūs pirmos–antros klasių mokiniai.

Vertybės, aptartos 1 lentelėje, sugrupuotos į keturias grupes (žr. 3 pav.).

3 pav. I–II klasėje ugdomų vertybių grupės (pagal vadovėlį „Raktas“) (atvejų skaičius)

Kaip matyti diagramoje, vadovėlis „Raktas“ padeda pirmos klasės mokiniui pažinti save kaip draugą, kaip vaiką, kaip žmogų, kaip mokinį. Beje, iš antroko aplinka reikalauja daugiau, todėl daugėja ir temų, ugdančių vertybes, susijusias su pačiu savimi. Pirmoje klasėje, įsijungus į klasės kolektyvą, ne mažiau svarbu sutarti su draugais, juos priimti, pripažinti jų išskirtinumus ir pan., todėl santykio su kitais akcentavimas ir vertybinių nuostatų šioje plotmėje ugdymas yra ne mažiau svarbus. Antroje klasėje daugelis dalykų jau tampa savaime suprantami, todėl „Rakte“ bendravimo su kitais vertybėms ugdyti skiriama mažiau dėmesio. Antraklasis žvalgosi toliau, už klasės ribų – aktualesnis darosi jo santykis su visuomene, todėl daugėja temų, kuriose akcentuojamos visuomenės vertybės. I–II klasių mokinių empatiškumas, emocinis santykis su gamta yra labai panašūs, todėl temų, galinčių puoselėti mokinio santykio su gamta vertybes, skaičius ir vienoje, ir kitoje klasėje yra panašus.

Kitas nagrinėtas pasaulio pažinimo vadovėlis – „Mano pasaulis“. (Jo pirmtakas – beveik dvidešimt metų gyvavęs „Aš ir pasaulis“ vadovėlis.) Kaip naujasis vadovėlis realizuoja vertybių ugdymą, pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė

Vertybės, akcentuojamos vadovėlio „Mano pasaulis“ (I–II kl.) turinyje

Vertybės vadovėlio struktūrinėse dalyse*	I klasė	Vertybės	II klasė	Vertybės vadovėlio struktūrinėse dalyse*
	Temos		Temos	
	<p>„Klasės taisyklės“; „Kelias į mokyklą“; „Atsargiai – pavojai“; „Ką daryti įvykus nelaimėi“; „Atsargiai, elektra“; „Ko reikia mažajam augintiniui“.</p>	<p>Atsakomybė</p>	<p>„Nesielkite kaip nutrūktgalviai“; „Taisyklės ir įstatymai“; „Mūsų teisės ir pareigos“; „Prisiimame atsakomybę“; „Žiemos atostogos – nuostabus metas!“.</p>	

☞; 🚶	„Čia – mano draugai“.	Draugiškumas	„Kaip bendraujame mokykloje“	☞; 🚶; 🏠
☞; 🚶; 🏠 🚶	„Prie stalo“; „Zoologijos sode“.	Mandagumas, elgesio kultūra		
☞; 🚶; 🏠; ☞; 🚶; 🏠; 🚶; ☞;	„Šeimos gyvenimas irgi keičiasi“; „Mano šeima“; „Padedame vieni kitiems“; „Visiems žmonėms reikia supratimo ir meilės“; „Iš kur atsiranda žmogus?“	Meilė artimiesiems, rūpestingumas	„Reikia ir noriu“; „Kad norai pildytųsi“; „Mūsų giminės medis“; „Tolimieji proseneliai“; „Prosenelių palikimas“.	☞; 🏠; 🚶; ☞; 🚶; ☞; 🚶; ☞; 🚶; ☞; 🚶
☞; 🚶; ☞; 🚶; 🏠; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; 🚶; ☞; 🚶; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞;	„Kelias į mokyklą. Einame per parką“; „Ar mokame tausoti gamtos dovanas“; „Kas teršia aplinką“; „Kas gyvas, o kas – negyvas“; „Medžiai – didžiausi žemės augalai“; „Mažasis draugas“; „Ko reikia mažajam augintiniui“; „Mūsų gėlynas“; „Zoologijos sode“; „Gelbėkite, žūstate!“	Meilė gamtai, gyvūnams, aplinkosauga	„Naudojamės gamtos dovanomis“; „Lietuvos miškų gėrybės“; „Gyvybės vanduo“; „Kiek reikia vandens“; „Darbštuolis vėjas“; „Visiems reikia švaraus oro“; „Didžiausi gamtos teršėjai“; „Stebime medžius“; „Kada augalams gera augti“; „Stebime gyvūnus“; „Kaip gyvūnai išveria žiemą“; „Tyrinėjame svogūnines gėles“; „Mažieji pievų gyventojai“; „Vandens telkinio gyvenimas“; „Atsargiai prie vandens“; „Gamta – visų namai“.	☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞;
☞; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶	Lietuvos valstybės simboliai; Čia – Lietuva; „Šalis ta Lietuva vadinasi...“.	Meilė Tėvynei, patriotizmas	„Ypatinga šventė – Lietuvos valstybės atkūrimo diena“.	☞; ☞; 🚶
🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; 🚶; ☞; ①; 🚶;	„Čia – mano mokykla“; „Kaip gyvena kitų kraštų žmonės“; „Iš kur atsiranda žmogus“; „Kasdieninė duona“.	Pagarba žmogui, jo darbui	„Po vienu stogu gyvename ne vieni“; „Mokomės ir dirbame drauge“; „Taisyklės ir įstatymai“; „Kokių būna darbų?“; „Visi darbai yra svarbūs“; „Būsiu verslininkas“.	☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞;
☞; ①; 🚶; ☞; 🚶; ☞; 🚶	„Šeimos relikvijos“; „Šeimos šventės“; „Kaip žmonės gyvena seniau?“	Pagarba tradicijoms		
☞; 🚶; ☞; 🚶; ☞; ☞; 🚶; ☞; 🚶	„Kaip prižiūrėti dantukus“; „Mano kambarys švarus ir tvarkingas“; „Mažasis draugas“; „Ko reikia mažajam augintiniui“.	Pareigingumas		
①; ☞; 🚶; ☞; ①; 🚶; ☞; 🚶	„Šeimos yra skirtingos“; „Mokomės prisipažinti klaidę“; „Visiems žmonėms reikia supratimo ir meilės“.	Tolerancija		

	„Štai mano klasė“; „Kraustomės į naują butą“; „Mano kambarys švarus ir tvarkingas“.	Tvarkingumas		
--	---	---------------------	--	--

* *sutartiniai ženklai*

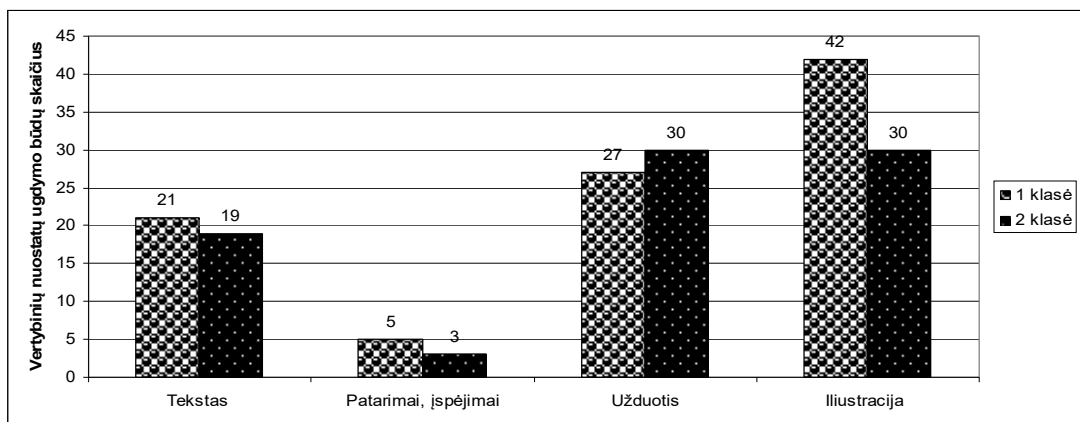
tekstas – , klausimas – ?, patarimai, įspėjimai – , užduotis – , iliustracija – .

Kaip matyti 2 lentelėje, I klasėje dirbant pagal pasaulio pažinimo vadovėlį „Mano pasaulis“, daugiausia dėmesio galima būtų skirti ugdyti meilę gamtai, aplinkosaugines nuostatas (10 temų). Vadovėlio autorė daugelyje temų akcentuoja nuostatą veikti atsakingai (6), nuostatą mylėti savo artimus žmones ir jais rūpintis (5), nuostatą būti pareigingiems (4). Pagarba žmogui, jo atliekamam darbui ryški 4 temose. Nustatyta po tris temas, ugdančias mokinių tvarkingumą, toleranciją, pagarbą tradicijoms.

Pagal minėtą mokymosi priemonę besimokantys II klasės mokiniai turės galimybę ugdytis meilės gamtai ir aplinkosaugines nuostatas (16 temų). Ugdamas nuostatą gerbti kitus žmones, jų darbą, padėtų 6 temos, meilę artimiesiems – 5 temos. Panašiai kaip ir pirmoje klasėje, nuostata veikti atsakingai ugdoma 5 temose.

Visgi I klasės „Mano pasaulis“ pasižymi platesniu vertybių ugdymo spektru nei II klasės.

4 paveiksle vaizduojama, kokiais būdais vadovėlyje „Mano pasaulis“ yra nagrinėjamos vertybės, ugdomos vertybinės nuostatos, kur apie tai vadovėlyje pateikiamos užuominos.

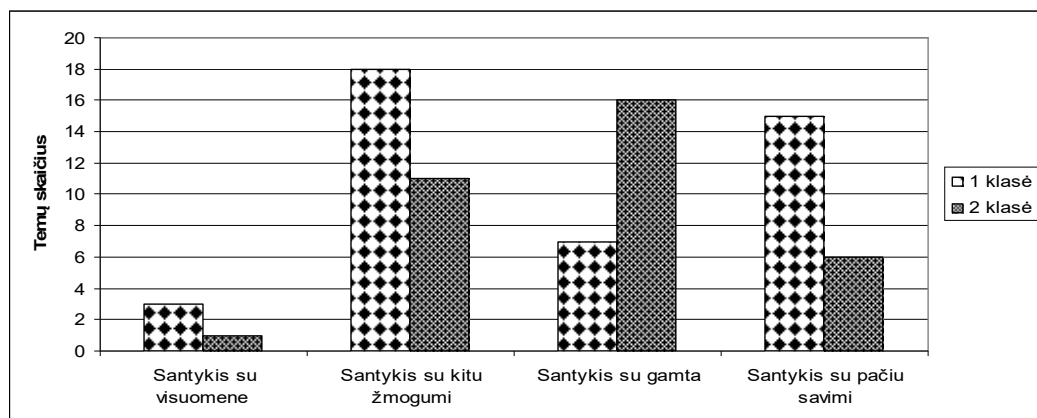

4 pav. Vertybės atskirose vadovėlio „Mano pasaulis“ struktūrinėse dalyse (atvejų skaičius)

Kaip matyti diagramoje, I klasėje vertybių akcentavimas labiausiai pastebimas iliustracijose. Šio amžiaus vaikams vaizdinė informacija dažnai geriau suprantama. Be to, tai mokinius intriguoja, patraukia jų dėmesį bei padeda susidaryti vaizdinius. II klasėje kiek daugiau vertybės ugdomos atliekant užduotis. Skirtingai nei „Rakte“, šioje mokyimo(si) priemonėje vertybėms pristatyti, aiškintis ir t. t. klausimai nepasitelkiami. Vertybi-

nių akcentų nemažai yra vadovėlio tekstuose. Suprantama, jų šiek tiek daugiau yra I klasėje. Vertybinėms nuostatomis ugdyti svarbūs ir patarimai, išpėjimai, priverčiantys skaitytoją atkreipti dėmesį, susimąstyti. Jų „Mano pasaulyje“ taip pat yra keletas.

Nagrinėtas vertybes sugrupavus į keturias grupes, jų raiška vaizduojama 5 paveiksle.

5 pav. I–II klasėje ugdomų vertybių grupės
(pagal vadovėlį „Mano pasaulis“) (atvejų skaičius)

Lyginant pagal I ir II klases, kaip matyti diagramoje, išryškėja skirtumų. Didžiausias dėmesys pirmoje klasėje skiriamas socialiniu turiniu ugdymams vertybėms, ypač savęs pažinimo, bendravimo su kitais srityse. Juk būnant kartu tenka pripažinti taisykles, gerbti kitą, jausti atsakomybę už save ir savo grupę, dalyvauti klasės gyvenime, nuomonėms išsiskyrus toleruoti kitokį požiūrį ir pan. Akivaizdu, kad gamtamoksliniu turiniu ugdymams pirmoje klasėje lieka antrame plane, o antroje klasėje pastarosioms ugdyti atsiranda daugiau galimybių. Skirtingai nuo jau nagrinėto „Rakto“, II klasės „Mano pasaulyje“ mažėja temų, kuriomis ugdomas santykis su visuomene.

Pasaulio pažinimo vadovėlis „Gilė“ – trečioji alternatyvi pasaulio pažinimo mokyimo(si) priemonė. Šis vadovėlis skiriasi nuo kitų pasaulio pažinimo mokyimo(si) priemonių tuo, kad turiniu ir struktūra yra suderintas su lietuvių kalbos vadovėliu „Pupa“. Prie pastarųjų vadovėlių derinami ir kitų dalykų vadovėliai: „Riešutas“, „Nendrė“, „Vieversys“. Kaip, kokiose temose „Gilė“ ugdo mokinių bendrąsias vertybines nuostatas, pateikiama 3 lentelėje.

Iš 3 lentelėje pateiktos informacijos aiškėja, kad „Gilės“ vadovėliuose visiškai nėra tekstų. Pirmoje klasėje daugiausia temų, ugdančių pagarbą žmogui, jo atliekamam darbui (11 temų), meilę artimiesiems, rūpinimąsi jais (4 temos), pagarbą tradicijoms (5 temos). Meilei gamtai, aplinkosauginėms nuostatomis ugdyti skirtos 8 temos, o pagarbai tradicijoms – 5 temos.

Vertybės, akcentuojamos vadovėlio „Gilė“ (I–II kl.) turinyje

I klasė		Vertybės	II klasė	
Vertybės vadovėlio struktūrinėse dalyse*	Temos		Temos	Vertybės vadovėlio struktūrinėse dalyse*
?; 🌱; ①; ?; ①.	„Kodėl gatvėje negalima žaisti futbolo“; „Kokį gyvūnėlį auginsiu“.	Atsakomybė	„Kam reikalinga elektra“; „Kokias gėles auginame kambaryje“.	🌱; ?; 🌱
?; ①.	„Ar sunku būti draugu“.	Draugiškumas		
?; 🌱; ?; 🌱; ?; 🌱; ?; 🌱; 🌱	„Kokia mano šeima“; „Kodėl puošių eglutę“; „Kaip užauga giminės medis“; „Kaip galiu tau padėti“.	Meilė artimiesiems, rūpestingumas	„Kokie mano šeimos pomėgiai“; „Iš kur mes atsirandame“; „Ar tėveliai taip pat buvo maži“.	?; ①; ?; ①; 🌱; ?; 🌱
🌱; ?; ?; ①; ?; 🌱; ?; 🌱; ?; ①; 🌱; ?; 🌱; ?; 🌱	„Kas nudažo medžių lapus“; „Kodėl puošių eglutę“; „Kokį gyvūnėlį auginsiu“; „Kodėl kai kuriuos gyvūnus vadiname naminiiais“; „Kokios spalvos vasara“; „Kur išskrenda gandrai“; „Kuo skiriasi gyvūnai“; „Kuo kvepia pavasaris“.	Meilė gamtai, gyvūnams, aplinkosauga	„Kas vasarą su kailiniais, o žiemą su marškiniais“; „Ar visi medžiai turi lapus“; „Kaip vanduo gali tapti nuodingas“; „Kodėl reikia rūšiuoti atliekas“; „Kodėl žmonėms svarbus vanduo“; „Kokie turtai slypi žemėje“; „Kodėl pučia vėjas“; „Kokius gyvūnus vadiname žvėrimis“; „Kas gyvena žemėje“; „Kas gerai jaučiasi vandenyje“; „Kieno kūnas žvynuotas“; „Kas be rankų namus pastato“.	?; 🌱; ?; ?; ①; 🌱; ?; ①; 🌱; ?; ①; 🌱; ?; 🌱; ?; 🌱; ?; ①; ?; ?
?; 🌱; 🌱; ?; 🌱.	„Ką reiškia žodis Lietuva“; „Kokie Lietuvos simboliai“.	Meilė Tėvynei, patriotizmas	„Kokias žinai Lietuvos valstybės šventes“.	?; ①.
🌱; 🌱; ①; 🌱; ?; 🌱; ?; 🌱; ①; ?; 🌱; ?; ?; ①; 🌱; ?; 🌱; ?; ①; 🌱; ?; ?; 🌱; ?; ?; ①.	„Kodėl reikia eiti į mokyklą“; „Kas yra mokykla“; „Ar visi žmonės jaučia baimę“; „Kiek darbelių aš turiu“; „Kaip užauga giminės medis“; „Kada ateis ateitis“; „Ką žmonės dirba visą dieną“; „Kuo norėčiau tapti užaugęs“; „Kas yra	Pagarba žmogui, jo darbui	„Kokie mano šeimos pomėgiai“; „Kas yra verslininkas“; „Ar visada elgiamės gerai“; „Ar sunku ūkininkauti“; „Kokia šiandien tavo nuotaika“.	?; ①; ?; ①; 🌱; ?; ①; 🌱; ?; ?; ①; ?

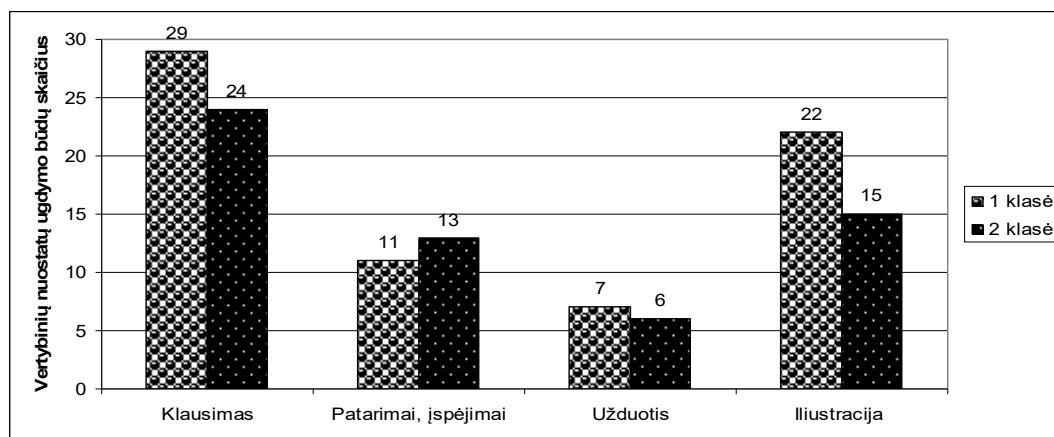
	atostogos“; „Kas slypi mano galvoje“; „Ar sunku būti draugu“.			
<p> ?; ?; ?; ?; ?; ?; ?; ?; ?; ?; ?; ?; </p>	„Kokia mano šeima“; „Kodėl puošiu eglutę“; „Kada ridename murgučius“; „Kaip užauga giminės medis“; „Kada ateis ateitis“.	Pagarba tradicijoms		
		Sąžiningumas	„Kodėl trumpos melo kojos“.	?; ?; ?; ?;
		Tolerancija	„Ar namai ir apranga visuose kraštuose vieni“; „Ar turime ydų“.	?; ?; ?; ?; ?;

* sutartiniai ženklai

klausimas – ?, patarimai, įspėjimai – Ⓣ, užduotis – ☒, iliustracija – 🖼️

Antroje klasėje padaugėja temų, ugdančių pagarbų elgesį su gamta, aplinkosaugines nuostatas. Kiek sumažėja, bet vis tiek išlieka gausu temų, ugdančių pagarbą žmogui, jo darbui (5 temos). Antroje klasėje daugėja temų, kurios puoselėja norą būti sąžiningiems, tolerantiesiems.

6 paveiksle vaizduojama, kaip / kur vertybės akcentuojamos įvairiose „Gilės“ vadovėlių struktūrinėse dalyse.

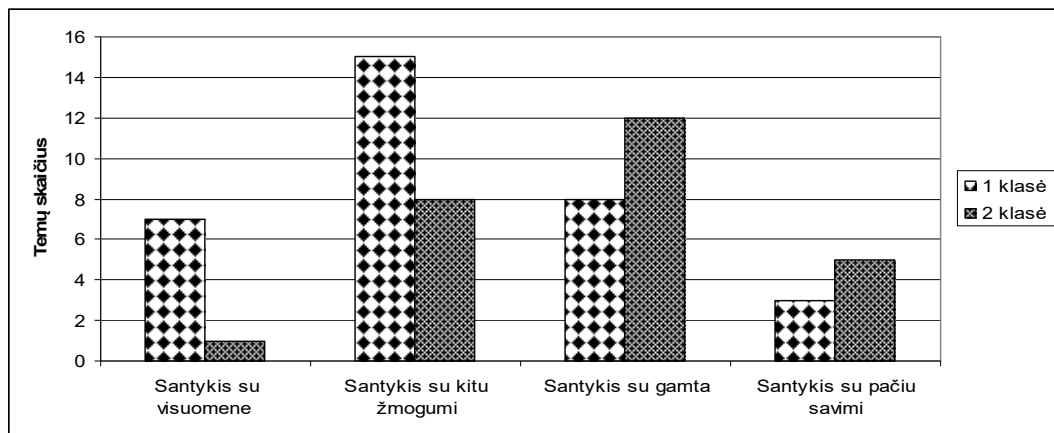

6 pav. Vertybės atskirose vadovėlio „Gilė“ struktūrinėse dalyse (atvejų skaičius)

Diagramoje matyti, kad vertybinės nuostatos, dirbant pagal pasaulio pažinimo mokyimo(si) priemonę „Gilė“, daugiausia ugdomos užduodant klausimus. Gilė, kaip ir „Raktas“, pripažįsta tinkamai suformuluoto klausimo ugdomąją galią, todėl ir vertybinėms nuostatomis ugdyti dažnai pasitelkiami atviro tipo klausimai. (Beje, „Gilės“ vadovėlio išskirtinumas, kad visų temų pavadinimai suformuluoti klausimais). Medžiaga vertybinėms nuostatomis ugdyti gausiai pateikiama ir iliustracijose. Kaip ir aukščiau nagrinėtuose vadovė-

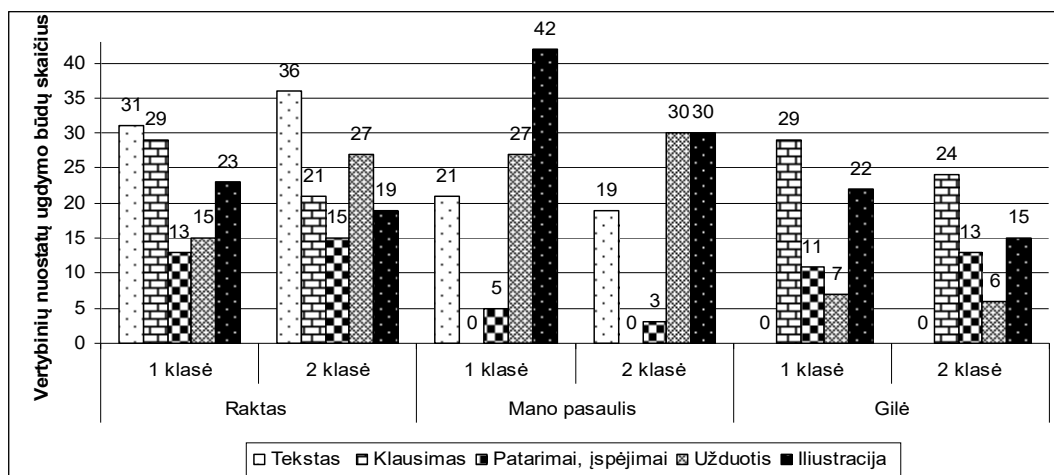
liuose, vyrauja ta pati tendencija – antroje klasėje iliustracijų mažėja. Vertybinėms nuostatomis ugdyti naudojami patarimai, išpėjimai – tai, kas atkreiptų vaiko dėmesį. Šiek tiek prie vertybinių nuostatų ugdymo prisideda ir vadovėlyje esančios užduotys.

3 lentelėje aptartos ir sugrupuotos „Gilės“ vadovėlio turiniu internalizuojamos vertybės pateikiamos 7 paveiksle.

7 pav. I–II klasėje ugdomų vertybių grupės (pagal vadovėlį „Gilė“) (atvejų skaičius)

Analizuojant vertybinių nuostatų ugdymo galimybes, matyti, jog daugiausiai jų pasiūlo „Raktas“ (8 pav.). Tuo tarpu „Mano pasaulyje“ vertybinėms nuostatomis ugdyti nenaudojami klausimai, o mokymo(si) priemonėje „Gilė“ – tekstai. „Mano pasaulis“ labiau nei „Raktas“ ar „Gilė“ vertybėms ugdyti išnaudoja iliustracijas.

8 pav. Vertybių ugdymo galimybės I ir II klasių pasaulio pažinimo vadovėliuose

Tačiau vadovėliai tik priemonė, padedanti nukreipti ugdymą viena ar kita linkme, instrumentas mokytojo rankose. Kaip minėta anksčiau, svarbiausią vaidmenį ugdymo pro-

cese vaidina mokytojas. Tik nuo jo priklauso, kokius klausimus ir užduotis, pateiktas vadovėlyje, jis aptars ar atliks, kokia tema diskutuos.

Išvados

- Visi trys alternatyvūs pasaulio pažinimo vadovėliai („Raktas“, „Mano pasaulis“, „Gilė“) vertybių internalizavimo ir vertybinių nuostatų ugdymo klausimais atliepia Bendrąsias programas, tačiau kiekvieno jų autoriai turi skirtingą matymą ir renkasi skirtingus vertybių ugdymo kelius.
- Pasaulio pažinimo vadovėliai diegdami vertybes, susijusias su savimi ir kitais, lygiagrečiai puoselėja vaiko ryšį su gamta (aplinkosaugos kultūra).
- I–II klasės pasaulio pažinimo vadovėliuose neryškiausias vertybių, susijusių su višiomene, ugdymas, tam daugiau dėmesio turėtų būti skiriama III–IV klasėse.

Literatūra

Aramavičiūtė V. (2005). Vertybės kaip gyvenimo prasmės pamatas.// Acta pedagogica Vilnensia, Nr.14. Vilnius, p. 18–27.

Powney J., Cullen M.A., Schlapp U., Glissov P., Johnstone M., Munn P. Understanding Values Educations in the Primary School (1995). Prieiga per internetą <https://dspace.gla.ac.uk/bitstream/1905/257/1/064.pdf> (žiūrėta 2011-02-18).

Sverienė A. (2006). Teoriniai mokyklinio vadovėlio aspektai// Knygotyra. Nr. 47. Vilnius, p. 28–47. prieiga per internetą http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Knygotyra/47/AUDRONE_SVERIENE.pdf (žiūrėta 2011-03-27).

Varnagirienė V., Makarskaitė-Petkevičienė R. (2006). Socialumo kompetencijos ugdymas naujajame pasaulio pažinimo vadovėlyje „Raktas“// Žvirblių takas, Nr. 1, p. 11–17.

Vasiliauskas R. (2005). Vertybių pedagogika: išvalgos į vertybių ugdymo teoriją ir praktiką. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

Žukauskienė R. (2002). Raidos psichologija. Vilnius: Margi raštai.

www.chinadaily.com.cn/opinion/2009-09/29/content_8748785.htm (žiūrėta 2011-02-18).

www.chuachukangpri.moe.edu.sg/html/CME.html (Žiūrėta 2011-02-18).

1 priedas

Nagrinėtų vadovėlių sąrašas

Jonynienė V. (2009). Mano pasaulis: vadovėlis 1 klasei. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa.

Jonynienė V. (2009). Mano pasaulis: vadovėlis 1 klasei. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa.

Jonynienė V. (2010). Mano pasaulis: vadovėlis 2 klasei. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa.

Jonynienė V. (2010). Mano pasaulis: vadovėlis 2 klasei. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa.

Makarskaitė-Petkevičienė R., Varnagirienė V. (2005). Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris: vadovėlis 1 klasei. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa.

Makarskaitė-Petkevičienė R., Varnagirienė V. (2005). Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris: vadovėlis 1 klasei. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa.

Makarskaitė-Petkevičienė R., Varnagirienė V. (2006). Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris: vadovėlis 2 klasei. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa.

Makarskaitė-Petkevičienė R., Varnagirienė V. (2006). Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris: vadovėlis 2 klasei. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa.

Minkuvienė E., Kukanauzienė L. (2007). Gilė: pasaulio pažinimo vadovėlis 1 klasei. Pirmoji knyga. Vilnius: Alma litera.

Minkuvienė E., Kukanauzienė L. (2007). Gilė: pasaulio pažinimo vadovėlis 1 klasei. Antroji knyga. Vilnius: Alma litera.

Minkuvienė E., Kukanauzienė L. (2008). Gilė: pasaulio pažinimo vadovėlis 2 klasei. Pirmoji knyga. Vilnius: Alma litera.

Minkuvienė E., Kukanauzienė L. (2008). Gilė: pasaulio pažinimo vadovėlis 2 klasei. Antroji knyga. Vilnius: Alma litera.

Summary

COMPARISON OF PRIMARY SCHOOL TEXTBOOKS OF COGNITION OF THE WORLD FOR 1ST-2ND FORMS: ASPECT OF VALUES DEVELOPMENT

Daiva Vaičiškuskienė,

Vilnius International Meridian School, Lithuania

Rita Makarskaitė-Petkevičienė

Vilnius Pedagogical University, Lithuania

In primary school it is important not only to introduce school learners into the world of values but also to strive for awareness of such values, their experience and determination to base own life on these values. The directiveness, harmony and value of the personality depends on the what kind of values are internalised and how it is done. Internalisation of values is a consistent process: an individual chooses, evaluates values and behaves according to them. Therefore, development of values within the process of teaching should meet the following requirements: values have to be freely chosen; values are chosen out of several alternatives; values are chosen after intensive consideration; values are chosen as the desired and anticipated good; behaviour has to be in tune with the chosen values. It is easier to observe these requirements, when the content of education is full of appropriate textual and visual material, situations, etc., which are suitable for development of value-based principles.

Being integral and comprising not only spheres of natural but also social education, the subject of surrounding world learning creates perfect possibilities for development of school learners' value-based principles. The values developed through the subject of surrounding world learning may be divided into four groups (functional aspects): 1) values are related with the self; 2) values related to communication with others, 3) values related with society, 4) values related with natural environment.

The article analyses three alternative textbooks of surrounding world learning: "Raktas", "Mano pasaulis" and "Gilė" for 1st and 2nd forms. An attempt was made to identify if the authors of the textbooks aim to develop value principles and what methods are offered for their development.

It was revealed that different teaching/learning aids present slightly different approaches. Texts are successfully applied in the textbook "Raktas": text can be read by both the teacher and by

school learners (differentiation of activity). Value principles of school learners are developed through various situations that textbook characters find themselves in. Visual material is used for development of value principles in the textbook “Mano pasaulis“. The authors of “Gilė“ and “Raktas“ use open questions for development of value-based principles. School learners may also acquire value principles performing tasks. The number of such tasks increases in “Raktas“ from year to year, their number decreases in “Mano pasaulis“, whereas the number of such assignments remains the same in “Gilė“. The survey revealed that values of *communication with other people* receive more attention in all the three textbooks for 1st form. The textbooks “Gilė“ allocate least attention to the development of values related to the self.

Key words: value-based principles; surrounding world learning; textbooks, primary school.

SPALVINĖS APLINKOS SVARBA UGDANT VAIKO NATŪRALISTINĮ INTELEKTĄ

Zinaida Žvinklienė

Vaikų lopšelis-darželis „Vyturėlis“, Pakruojis

El. paštas: zinaida.zvinkliene@gmail.com

Įvadas

Gamta – tai ne tik didelė ir beveidė biosfera. Tai medis prie tavo ir mano namų, tame medyje švilpaujantis varnėnas, žolė, kurios žalumą rudenį užkrenta lapų geltonis. Ilgos vasaros dienos yra geltonos, oranžinės ir raudonos. Ilgoji žiemos naktis – tai daugiausia mėlyni atspalviai, į kuriuos įlieta truputį žalumos (Balbierius, 1990). Spalvos mus supa visur: namų interjere, darbe, kavinėje, teatre, sode, miške ir visur kitur, kur tik mes bebūtu-me. Spalvos mus supa visada: dieną, naktį, ryte, vakare, žiemą, vasarą, rudenį, pavasarį. Kitaip tariant, spalvos yra kasdienis mūsų palydovas, kuris niekada neatsitraukia. Spalvinė gyvenimo aplinka gali lavinti arba, priešingai, gniuždyti emocijas. Gali teikti jėgų, jaudinti, dovanoti džiaugsmą, kelti ilgesį, spinduliuoti šilumą ar dvelkti šalčiu. Spalvos pasižymi ne tik psichologiniu poveikiu, jos veikia ir fiziškai: raudoname kambaryje net ir užrištomis akimis žmogui padažnėja pulsas, o žaliame – sulėtėja. Net ta pati spalva, priklausomai nuo jos tono ir intensyvumo, gali sukelti žmogui tiek teigiamų, tiek neigiamų emocijų.

Kalbėdami apie vaiko spalvinį suvokimą, galime teigti, kad vaikui spalva yra daugiau negu techninė priemonė. Vaikas pilnas įspūdžių, emociingas, jam giliai įstringa į atmintį kai kurie matyti ar girdėti įvykiai, jų sukeltos emocijos. Spalvomis vaikas išreiškia vaizduojamų įspūdžių emocinį krūvį. Jos yra vaiko nuotaikų ir jausmų, jo požiūrio į vaizduojamą dalyką išraiška.

Vaikas konstruoja arba kuria savitą pasaulio suvokimą, vykstant sąveikai su kitais vaikais, su tėvais, aplinka. Tiesioginis sąlytis su gamtine aplinka padeda formuoti ne tik vaizdinius bei naujas sąvokas, suprasti gamtos reiškinius, priežasties ir pasekmės ryšius, bet ir plėtoti pažintinį, emocinį bei estetinį santykį su gamta (Vilkonis, 2008).